

Demokratidimensjonen i vernepl

Høgskolen i Oslo, Senter for profesjonsstudier, 3. desember 2009. Senteret feirer 10-årsdag. Det står en breibeint kar på podiet. For ikke å si breikjefta. «Den største svakheten ved høyere utdanning», sier professor Rune Slagstad, «er at den ikke tar demokratidimensjonen på alvor».

Demokratidimensjonen? Psykologi, pedagogikk, sosiologi og sykepleie er de klassiske fire søylene i vernepleierutdanningene. Men – statsvitenskap?

Erik Oddvar Eriksen skrev i 2001 en bok med tittelen «Demokratiets sorte hull – om spenningen mellom fag og politikk i velferdsstaten». Han advarte mot *sosialteknokratiet*, der velferdsstatens profesjonsutøvere fatter beslutninger med normativt innhold – altså i det som i siste rekke er politiske spørsmål – uten å være underlagt demokratisk kontroll. Problemet er «... ikke bare at eksperter bestemmer uten berørte parter medvirkning, hvem som får hva,

«Avgjørelser tas på personalmøter i det som i bunn og grunn er politiske spørsmål. Og det er forrykende taust om det.»

når og hvordan, men at det også favoriserer noen former for levestett framfor andre.» (s. 18) «For å unngå en teknokratisk praksis trengs nye møteplasser mellom fag og politikk, og mellom berørte

parter og de profesjonelle» (s. 28), «... organer hvor berørte parter høres og hvor beslutningstakerne tvinges til å fatte beslutninger i fellesskap. Det er særlig viktig der det fattes beslutninger med et klart normativt innhold som har store konsekvenser for aktørers interesser.» (s. 36)

Normativt innhold? Aktørers interesser? Mine tanker går til Kasper. Kasper er autist. En voksen mann, en myndig borger. Kasper liker Utstyr. «Gå tur med Utstyr», sier han. Og ser håpefullt på personalet. Utstyr? Det er magikkappen med stjerner og måner. Den spisse hatten. Og de

lange hanskene. Kasper elsker Utstyr. Personalet har snakket mye om dette. På personalmøter. Og litt med mor. Er det tvang å nekte å hjelpe Kasper å dra til byen med Utstyr? Han kommer seg ikke dit uten deres hjelp, og derfor har de kontroll. Samtidig smaker det ikke godt. Han har jo Selvbestemmelse? Skulle han fått lov? De har i samråd med mor besluttet at Kasper kan få gå med Utstyr i nabolaget, der folk er vant til ham. Men ikke i byen. Det er for å beskytte ham.

Personalet har laget en Regel. Og den har Kasper skrevet under på. «Jeg skal ikke dra til byen med Utstyr», står det. «Bare gå på tur med Utstyr i nabolaget». Høytidelig undertegnet: Kasper. Og Personalet. Men Kasper lar seg ikke binde. «Dra til byen med Utstyr», sier han håpefullt i neste øyeblikk. «Nei, Kasper», sier personalet. «Nå har vi en Avtale». «Liker ikke Avtale», sier Kasper.

Hadde han vært en sann magiker, kunne han kanskje tryllet frem ord om rettigheter – på Personalspråket. Han kunne sitert Lov om sosiale tjenester: «I paragraf 8-4 står det at dere skal legge stor vekt på hva Kasper mener», kunne han sagt. «Tjenestetilbudet skal så langt som mulig utformes i samarbeid med Kasper. Jeg er Kasper. Dere er Tjenestetilbudet».

Han kunne ha vist til den nye loven om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne. «Dere diskriminerer meg», kunne han sagt. «Jeg klarer ikke å argumentere mot Reglene og Avtalene deres og bli hørt, men det gir dere ikke rett til å ta kontroll over hvordan jeg går kledd, når

eie

jeg ikke bryter lover eller krenker noen. Dere utnytter min avhengighet av dere i dagliglivet. Hadde jeg bare kunnet reist til byen uten deres hjelp! Da hadde dere ikke hatt den makten som dere tar over meg.» Og de kunne knapt sagt imot. For skams skyld måtte de kanskje gitt ham rett.

Så hadde de vel reist til byen med Kasper, da. Han ville ha iført seg Utstyr og strålt som en sol. Og så ville han ha skrittet stolt gjennom byen, i all sin annerledeshet. Unger ville pekt. Samtaler stilnet. Og øyne flakket. Eller ville de?

Uansett er det et viktig argument. For folk ser på den som er annerledes. Noe av det som funksjonshemmer mest, skrev engelske Carol Thomas en gang, det er vekten av andres blikk. Men blikkene tynger ikke Kasper. Han er en av de som tilsynelatende bekrefter tanken om at autister ikke evner å sette seg i andres sted. Se seg selv med andres blikk. Tenke seg selv med andres tanker. Kasper synes vidunderlig forskånnet fra å ha «theory of mind».

Men personalet ville måtte gå der sammen med ham. Blikkene ville også råket dem. Kan man pålegge personale å utsettes for slike blikk uten at de velger det selv? Uten at de selv finner en stolthet i å gå der sammen med Kasper, en stolthet i å tåle det som er rett? Kanskje det ville vært urimelig.

Kanskje det i virkeligheten er personalet som bør beskyttes. Men da bør vi kanskje heller si *det*.

Hvordan ville en vernepleier som «... tar demokratidimensjonen på alvor» gripe dette an? I møte med en

Kasper som ønsker å dra til byen kledd i lang kappe med stjerner og måner, med spiss hatt og lange hansker, ville hun kanskje ikke sagt seg fornøyd med at avgjørelsen skulle tas bak lukkede dører, som om det var et faglig spørsmål. Kanskje ville hun sagt: «Ja, men dette er jo ikke et faglig spørsmål. Dette må vi snakke om med flere enn oss selv. Er det slik at vi som offentlig ansatte hjelpere skal nekte en myndig borger med rett til hjelp å dra til byen i de klærne han velger selv? Det kan hende vi skal det. Men å avgjøre det er ikke et ansvar som vi kan eller skal beholde hos oss. For politiske spørsmål skal avgjøres i offentlige rom.»

Og så hadde hun kanskje – sammen med andre hjelpere og mor og Kasper – gjort det som var nødvendig for å løfte saken opp i de fora der politiske spørsmål skal avgjøres. Eller kanskje et nytt og egnet forum måtte skapes. Saksfremstillingen ville ikke vært så komplisert: «Dette er situasjonen vi står overfor. Dette er valgene våre, slik vi forstår dem. Hva gjør vi?». Det kunne gitt deres grep i Kaspers dagligliv en sosial og kulturell gyldighet som det i dag ikke har.

Men hvilke fora har egentlig hjelpere og hjelpemiljøer til å behandle politiske spørsmål – *i enkeltsaker*? Slike spørsmål som Kaspers prosjekt reiser? Når det må «... fattes beslutninger med et klart normativt innhold som har store konsekvenser for aktørers interesser»? Spørsmål der meningene vil være mange, og som vi derfor må snakke om?

Når det gjelder Kaspers hjelpere – og andre som står overfor liknende beslutninger – kan jeg uansett tenke at det er et forrykende ansvar de tar på seg, med å ikke løfte dem utover egne rekker. Med å ta avgjørelser på personalmøter i det som i bunn og grunn er politiske spørsmål.

Og det er forrykende taust om det.

Det snakkes om en master i vernepleie. Det er bra! Men hva skal innholdet være? Kanskje *demokratidimensjonen* skal stå sentralt. ■

Thomas Owren, vernepleier

>>